

О. В. Гончаренко,
к. е. н., доцент, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

РОЗВИТОК АГРОІННОВАЦІЙ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АНАЛІЗ

O. Goncharenko,
PhD, Associate Professor, associate professor of department of economic theory but agrarian economics,
Dnepropetrovsk state agrarian university

DEVELOPMENT AHROINNOVATSIY: INSTITUTIONAL-EVOLUTIONARY ANALYSIS

Досліджено організацію інноваційного процесу в агропромисловому виробництві з позицій інституціонально-еволюційного аналізу. Визначено причини та наслідки процесів рутинізації та хреодизації в аграрній сфері. Встановлено, що наслідком хреодизації інноваційних процесів у вітчизняній економіці в цілому стала низька інноваційна активність економічних суб'єктів, домінування в структурі інноваційних витрат статті придбання готових машин, устаткування і програмного забезпечення. Хреодний ефект закріпився ще на початковій стадії інноваційного процесу, його ознаками стали втрата позитивної динаміки у формуванні і якісному оновленні інтелектуального капіталу; відсутність заходів державної політики, спрямованих на регулювання формальних норм, які б сприяли поширенню інновацій. Про це свідчать наявні фінансові, кадрові, організаційні проблеми.

Доведено, що перехід на інноваційний шлях розвитку потребує руйнування господарського порядку, який не сприймає інновації та інституційних умов, які мали б формувати мотиви до інновацій і забезпечувати умови отримання інноваційної ренти.

Studied the organization of the innovation process in agricultural production from the standpoint institutional and evolutionary analysis. The reasons and consequences of processes and rutynizatsiyi hreodyzatsiyi in agriculture.

It was established that the effect hreodyzatsiyi innovation processes in the domestic economy as a whole has become a low innovation activity of economic actors dominate the structure of innovation expenditure article purchase ready-made machinery, equipment and software.

Hreodnyy effect has taken hold in the initial stages of the innovation process, its features were loss of positive dynamics in formation and qualitative upgrading of intellectual capital, the lack policy measures aimed at regulating the formal rules that are conducive to spread of innovation. These are the existing financial, human and organizational issues.

We prove that the transition to an innovative way of development requires the destruction of the economic order, which does not accept the innovation and institutional conditions that would form the grounds for innovation and support the innovative receiving rent.

Ключові слова: агропромислове виробництво, інновація, інноваційний розвиток, інституціонально-еволюційний підхід, хреодизація.

Key words: agro-industry, innovation, innovative development, institutional and evolutionary approach, hreodyzatsiya.

ВСТУП

Інноваційний шлях є єдиною альтернативою розвитку агропромислового виробництва та формування потенційно конкурентоспроможної сфери.

З позицій інституціонально-еволюційного підходу розвиток інституту агроінновацій детермінується еволюційними механізмами спадковості, мінливості, добору, елементи яких утворюють динамічну та поступальну складову функціонування інституту. В умовах, коли інститут агроінновацій продукує нові інновації і забезпечує розвиток агропромислового виробництва на інноваційній основі, про що може свідчити зростання обсягу інноваційної продукції та частки підприємств, які займаються інноваційною діяльністю і впроваджують інновації, отримують комерційну вигоду від зап-

ровадження агроновацій, можна стверджувати про оптимальність наявного економічного інституту. Якщо ж оцінка результатів функціонування еволюційного механізму мінливості вказує на не ефективність існуючого інституту, то у дію вступає динамічна складова добору — державне регулювання. В разі його адекватності інститут повертається до оптимального стану, де діють всі еволюційні механізми і реалізується головна мета його створення — інноваційний розвиток агропромислового виробництва. Визначальною складовою еволюційного розвитку інституту агроінновацій є поступальна основа добору. Разом з тим, його друга складова через реалізацію інструментів державного регулювання здатна підсилювати чи послаблювати інноваційну активність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методологія інституціонально-еволюційного підходу розвивалась дослідженнями представників інституціоналізму та еволюційного підходу, і, тільки виділення одиниці селекції — інституту, сприяло поширенню неортодоксальної методології в дослідженнях проблем інноваційного розвитку. Засади еволюційного і інституціонального підходів були сформовані працями таких вчених, як Т. Веблен, В. Вишневський, В. Дементьев [1], В. Маєвський [3], В. Макаров [4], Г. Менш [15], Р. Нельсон [16], С. Уінтер [7], Й. Шумпетер [14]. Найбільшого поширення інституціонально-еволюційний аналіз набув в працях Р. Нельсона та С. Уінтера, а в аграрній сфері елементи інституціонально-еволюційного аналізу використовували Л. Курило, П. Саблук, М. Малік, С. Тивончук, О. Шпикуляк [2; 5].

У той же час, низька інноваційна активність агропромислових підприємств, необхідність визначення чинників стимулювання інноваційного процесу в агропромисловому виробництві, пошук шляхів виходу з "інституціональної пастки", що склалася і перешкоджає інноваційному розвитку агропромислового виробництва, — зумовлює подальше використання інституціонально-еволюційного аналізу для розв'язання зазначених проблем.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою даної статті є інституціонально-еволюційний аналіз агроінновацій, виявлення чинників, які перешкоджають роботі еволюційних механізмів інституту, обґрунтування елементів еволюційного механізму добору, які здатні активізувати інноваційний розвиток агропромислового виробництва.

РЕЗУЛЬТАТИ

Загальним "фоном" рутинізації інноваційних процесів стали організаційно-правові зміни в аграрній сфері. Так складний період ринкових трансформацій супроводжувався деконцентрацією та скороченням обсягів сільськогосподарського виробництва. У трансформаційний період більш адаптивними до змін виявилися малі господарства населення, частка продукції яких в загальній її сумі зросла з 29,6 % до 61,6 %. Але з початку століття великі підприємства поступово відновлювали свій статус лідерів (52% всієї продукції аграрної галузі у 2011 р.) [8, с. 22]. Так серед суб'єктів аграрного підприємництва в Україні налічувалось (на кінець 2011 р.) 14,6 тис. сільськогосподарських підприємств (на кожне з них припадало 1,4 тис. га сільськогосподарських угідь і 6,6 млн грн. виручки від реалізації продукції) та 41,5 тис. фермерських господарств із середньою площею 106 га сільськогосподарських угідь та виручкою в 360 тис. грн. На кінець 2012 р. кількість фермерських господарств скоротилась до 40,7 тис., а сільськогосподарських підприємств зростає до 15,1 тис. [9, с. 51].

Загальною тенденцією сучасного етапу розвитку агропромислового виробництва стала концентрація аграрного виробництва, встановлений прямий зв'язок розмірів посівних площ з їх продуктивністю (на що впливає економічний і технологічний потенціал підприємства), а також обсягів продажу сільськогосподарської продукції та рентабельності і продуктивності. Спроби залучити у сільське господарство реального інвестора призвели до формування нового корпоративного аграрного устрою, як специфічного порядку організації великомасштабного аграрного виробництва на основі концентрації землі, горизонтальної і вертикальної інтеграції виробництва у агрохолдингах [11, с. 14]. В умовах сьогодення корпоративний сектор в агропромисловому виробництві представлено потужними горизонтально та вертикально інтегрованими структурами, що мають високий рівень капіталізації і здатні дозволити собі інновації. Агрохолдинги у сільському господарстві почали діяти виключно

як бізнесові структури, головна мета яких полягає в примноженні власного капіталу за рахунок прибутків і надприбутків у вигляді ренти.

Доступ малих господарств до ринків сільськогосподарської продукції, засобів виробництва і виробничих послуг залишається ускладненим через монополізацію каналів просування відповідних товарів посередницькими структурами. Засоби державної підтримки — бюджетні субсидії, кадрове забезпечення, інноваційна підтримка, дорадницькі послуги, кредитні ресурси є майже недоступними для цих господарств, оскільки вони, або не включаються до числа отримувачів відповідних благ і послуг, або механізми отримання останніх є для них занадто складними [11, с. 22].

Якщо звернутись до першої стадії інноваційного процесу — створення інновацій, то основним продуцентом агроінновацій в сучасних умовах залишається НААН. У системі НААН в кожній області й АР Крим з 1998 р. створені центри наукового забезпечення агропромислового виробництва, які мають об'єднувати діяльність наукових, освітніх, впроваджувальних установ регіону, тобто конкретно займатися питаннями інноваційного розвитку АПК. Але тільки в останні роки активізовано діяльність відповідних центрів, що мають стати головними операторами НААН на наукоємному ринку в аграрній сфері регіонів. З 2012 року в мережі академії функціонують 7 зональних науково-інноваційних центрів: Кримський, Північно-степовий, Південно-степовий, Лівобережно-лісостеповий, Правобережно-лісостеповий, Поліський і Карпатський. Провідними у центрах визначено конкретні наукові установи НААН з високим науковим потенціалом. Саме вони мають здійснювати наукове забезпечення АПК за територіальним принципом. У кожній з цих установ сформовані підрозділи з організації науково-інноваційної діяльності. Але поки що дієвих практичних результатів від цієї роботи не отримано.

Координація розробок і реалізація регіональних галузевих та комплексних програм інноваційного розвитку агропромислового виробництва має слугувати широкомасштабному впровадженню перспективних для кожного регіону наукових розробок і забезпечувати функціонування та розвиток науково-технологічної системи: "науково-методичні центри НААН — зональні науково-інноваційні центри — регіональні центри наукового забезпечення АПК — агроформування". Необхідно констатувати, що серед пріоритетних напрямів наукових розробок отримали поширення фундаментальні дослідження (створення нових сортів, методів та теорій) та розробки в сфері раціонального природокористування (нові види техніки, технологій, вироби та матеріали). Не набули поширення розробки в сфері інформаційних і комунікаційних технологій, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань, нові речовини і матеріали, енергоефективні технології і процеси. Разом з тим, не всі створені продукти і технології були впроваджені і стали інноваціями.

Відносно другої стадії інноваційного процесу, необхідно визнати, що внаслідок слабкої взаємодії між етапами інноваційного процесу не знайшов свого належного поширення трансфер технологій в Україні, новації, у вигляді створених вченими нових сортів, гібридів не завжди швидко перетворюються у реальні об'єкти ринку. Агропромислове виробництво не отримавши широкого застосування технологій втрачає можливості реалізації інноваційного розвитку і спирається переважно на екстенсивні фактори.

Достатньо гострою залишається проблема адаптації наукових здобутків до потреб сільгоспвиробників, мотивації до формування безпосередніх замовлень на впровадження сортів, технологій чи інших наукових розробок та на створення брендів, посилення практичного і комерційного напрямку агроінноваційних розробок. Не дивлячись на оптимістичні дані звітності, необхідно зауважити, що динаміка

створення нових сортів і порід тварин є спадною (табл. 1). Вищенаведене дозволяє стверджувати, що інноваційний процес в АПВ України переважно "вкладається" в лінійну чи лінійно-послідовну модель інноваційного процесу, що були поширеними в світі, ще в середині минулого століття.

З огляду на необхідність визначення напрямку "дії" поступальної складової механізму наслідування інституту агроінновацій маємо констатувати, що в сучасних умовах інноваційні дослідження, і взагалі, інновації насамперед здійснюють великі підприємства, що мають в якості майже єдиного джерела інновацій власні фінансові ресурси і вже застосовують альтернативні, екологічнобезпечні технології землеробства, займаються виробництвом органічної продукції, використовують відходи основного виробництва. Зрозуміло, що перспективні світові інновації і технології в подальшому і будуть адаптуватися агровиробниками, а саме біотехнологічні та екологічні інновації, при цьому основними напрямками досліджень стане стале водо- та енергобезпечення, землекористування й виробництво продовольства, а також ефективне використання виробничих ресурсів і відходів. Разом з тим, сьогодні, вітчизняні агровиробники, на відміну від світових, серед мотивів інноваційної діяльності визначальним вбачають збільшення випуску та підвищення конкурентоспроможності і в багатьох випадках це досягається за рахунок зниження загального рівня сталості аграрного господарювання та посилення його структурних деформацій. Крім цього цілями впровадження агроінновацій визнаються оновлення застарілих ресурсів і процесів; вихід на нові ринки або збільшення частки ринку; зменшення затрат праці, матеріалів та енергії на одиницю [13, с. 69—70].

Механізм мінливості інституту агроінновацій реалізується в складних умовах технологічної відсталості, скорочення наукового, інноваційного потенціалу агропромислового виробництва та економіки в цілому. Ситуацію погіршує й надмірне зростання видатків на утримання бізнесу та державного бюрократичного апарату. Тобто в країні підтримується так зване "збідніле економічне зростання" [12, с. 34]. З огляду на сучасні реалії та світові тенденції інноваційного розвитку, необхідно визнати, що поступальність змін в інноваційній сфері буде формуватися під впливом глобалізації, глобальної конкуренції, активізації міжнародного обміну технологіями, діяльності транснаціональних корпорацій, що буде оптимізувати вітчизняних агровиробників. Характер інноваційного розвитку в провідних країнах підтверджує також обов'язкову наявність ефективної науково-технологічної й промислової бази, що здатна стабільно генерувати інновації й трансформувати їх у продукти, що користуються попитом.

Крім того, ускладнення інновацій, набуття ними міжгалузевого, міждисциплінарного характеру, що відповідно робить інвестиції в них більш дорогими і ризикованими, — змінює організаційний механізм реалізації інновацій, інфраструктурне забезпечення інноваційного процесу та потребує зміни підходів до системи трансферу інновацій [12, с. 35—36]. З одного боку, такий стан речей закріплює тенденцію до концентрації інновацій серед крупних агровиробників, а з іншого, може поглибити спеціалізацію та збільшить кількість структур, що займаються тільки певною стадією інноваційного процесу.

Таблиця 1. Динаміка кількості наукових і науково-технічних робіт, од.

Показник	Кількість виконаних наукових і науково-технічних робіт					
	2005 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. у % до 2005 р.
Наукові і науково-технічні роботи, всього	63926	54523	52037	52354	53190	83,2
У т.ч. зі створення: нових видів виробів з них нових видів техніки	6264	6087	6240	6475	6397	102,1
	3752	2344	2286	2362	2103	56,1
Нових технологій з них ресурсозберігаючих	5380	5817	5738	5531	5012	93,2
	2213	2593	2542	2319	2349	106,1
Нових видів матеріалів	1163	1417	1419	1553	1342	115,4
Нових сортів рослин, порід тварин	758	680	669	601	515	67,9
Нових методів, теорій	5381	7514	7733	7692	7682	142,7

Розраховано за: [6].

Наслідком хреодизації інноваційних процесів у вітчизняній економіці в цілому стала низька інноваційна активність економічних суб'єктів, домінування в структурі інноваційних витрат статті придбання готових машин, устаткування і програмного забезпечення. Необхідно враховувати, що достатньою умовою інноваційної діяльності та інноваційної активності в нашому статистичному обліку визначено, мінімальний рівень новизни, коли для того, щоб віднести якусь зміну до "інновацій", достатньо визначити зміну "як нову для даного підприємства". Тому за своєю суттю наведені статистичні дані належать, радше, до квазіінновацій і говорять лише про те, що в нашій економіці є щось схоже на інновації й інноваційну активність, але не самі інновації у власному значенні цього слова. Дві третини так званої інноваційної продукції, якою звітують вітчизняні товаровиробники, — це продукція, нова лише для підприємства, тобто як така інноваційною не є. Те, що ми записуємо в інновації, здебільшого — вже існуючі технології та продукти 20-річної та й більше давності [2, с. 6].

В агропромисловій сфері ситуація значно гірша, чим у промисловості. Так статистика інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств відсутня, але за оцінками експертів частка господарюючих суб'єктів у сільському господарстві, які впроваджували інновації не перевищувала (на кінець 2011 р.) 4% [10, с. 100].

Хреодний ефект "закріпився" ще на початковій стадії інноваційного процесу, його ознаками стали втрата позитивної динаміки у формуванні і якісному оновленні інтелектуального капіталу; відсутність заходів державної політики, спрямованих на регулювання формальних норм, які б сприяли поширенню інновацій. Про це свідчать наявні фінансові, кадрові, організаційні проблеми.

ВИСНОВКИ

В аграрній сфері, поки що витрати рентного шляху нижчі, оскільки інновації не поширені. Таку ситуацію можна пояснити тільки наявністю діючих формальних і неформальних правил і норм, що забезпечили хреодизацію явища. Вважаємо, що такому стану сприяли наступні чинники: відсутність ефективної законодавчої, правоохоронної, судової влади, що дестабілізує бізнес і привносить свавілля; закріплення асиметрії економічної влади. Надлишок влади у одних суб'єктів закріплює їх монопольне становище, відкриває можливості використання державної, правоохоронної, кримінальної влади.

Отже, існуючий господарський порядок та наявні інститути відторгають інновації через високі витрати і низьку мотивацію. Разом з тим, реалії доводять, що такий стан інноваційного розвитку, або скоріш його відсутність є неприємним. Заниження цін на фактори виробництва порушує умови відтворення ресурсів, необхідних виробництву. Так через низьку заробітну плату існує дефіцит кваліфікованих

кадрів, готових до інноваційної діяльності. До того ж, глобалізаційні процеси, прогресивні зміни у світовій економіці доводять безальтернативність інноваційного розвитку, його меншу витратність, переваги якісних характеристик продукції. Тобто інноваційний шлях є єдиною альтернативою подальшого розвитку агропромислового виробництва. Але для переходу до нього недостатнім є формування інноваційної інфраструктури чи прийняття відповідної стратегії. Необхідними є зміни: господарського порядку, який не сприймає інновації; інституційних умов, які мали б формувати мотиви до інновацій та забезпечувати умови отримання інноваційної ренти. Усунення свавілля з економічного життя; відмова від рентного шляху отримання доходів; руйнування створеної інституційної пастки; звільнення від застарілих форм господарського життя; зміна структури стимулів і мотивів; зміна інститутів, що обмежують і спрямовують економічну поведінку, — надають шанс агропромисловій сфері перейти до інноваційного розвитку, альтернативи якому не існує.

Література:

1. Демет'єв В.В., Вишневський В.П. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз // Економічна теорія. — 2011. — № 3. — С. 5—20.
2. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін.]. — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 706 с.
3. Маевський В. О взаимоотношении эволюционной теории и ортодоксии (концептуальный анализ) / В. Маевский // Вопросы экономики. — 2003. — № 11. — С. 4—14.
4. Макаров В. О применении метода эволюционной экономики / В. Макаров // Вопросы экономики. — 1997. — № 3. — С. 18—26.
5. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Лузан О.Ю. Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері // Економіка АПК. — 2013. — № 4. — С. 86—92.
6. Наукова технологічна сфера України / Довідник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1066>
7. Нельсон Ричард Р., Уинтер Сидней Дж. Эволюционная теория экономических изменений / Пер. с англ. — М.: Дело, 2002. — 536 с.
8. Пасхавер Б.Й. Концентрація та ефективність сільськогосподарства // Економіка АПК. — 2013. — № 1. — С. 16—23.
9. Сільське господарство України [статистичний збірник] / за ред. М.С. Власенка. — К.: Держстат України, 2012. — 376 с.
10. Тивончук С.О., Тивончук Я.О. Організаційно-економічний механізм активації інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу України в ринкових умовах (концептуальні та методичні положення) // Економіка АПК. — 2013. — № 7. — С. 98—105.
11. Українська модель аграрного розвитку та її соціо-економічна переорієнтація: наук. доп. / [О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.]; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. — К., 2012. — 56 с.
12. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення // Економічна теорія. — 2013. — № 2. — С. 28—45.
13. Шубравська О.В., Прокопенко К.О. Перспективи модернізації аграрного сектору України // Економіка України. — 2013. — № 8 (261). — С. 64—76.
14. Шумпетер Й. Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1992. — 231 с.
15. Mensch G. Changing Capital Values and the Prosperity to Innovate / G. Mensch, C.Continho, K. Kaasch // Futures, 1981. — № 4. — P. 28.

16. Nelson R. National Innovation Systems. A Comperative Analysis / R. Nelson. — Oxford: Oxford University Press, 1993. — 528 p.

References:

1. Dementiev, V.V. & Vichnevckii, B.P. (2011), Chomy Ukraine ne inovatchiina dergava: inctityczionalnii analiz [Why Ukraine the not innovative state: institutional analysis]. Ekonomichna teoria — Economic theory, 3, 5—20 [in Ukrainian].
2. Sabluk, P.T. Shpikuliak, O.G. and Kurilo, L.I. (2010), Innovatiinai diulnist v agrarnii sferi:instutusalnii aspekt [Innovation activities in the agricultural sector: institutional aspects]. Kyiv: NNZ IAE [in Ukrainian].
3. Maevckii, V. (2003), O vzaimootnochenii evolutczionnoi teorii i ortodokcii (konceptyalinii analiz) [About interrelation of evolutionary theory and orthodoxy (conceptual analysis)]. Voprosy ekonomiky — Issues of economy, 11, 4—14 [Russian].
4. Makarov, V. (1997), O primenenii metoda evolutczionnoi ekonomiki [Application of the method of evolutionary economics]. Voprosy ekonomiky — Issues of economy, 3, 18—26 [Russian].
5. Malik, M.U. and Shpikyliak, O.G. and Lyzan, O.Y. (2013), Istityti y instityczii u rozvytku integracziinikh protsesiv v agrarnii cferi [Instituti th institutsii have rozvitku integratsiynih protsesiv in agrarniy sferi]. Ekonomika APK — Economics agribusiness, 4, 86—92 [in Ukrainian].
6. Naykova technologithna sfera Ukrainian / Dovidnik. [Scientific and technological sphere Ukraine / directory] dknii.gov.ua/?q=node/1066. Retrieved from <http://dknii.gov.ua/?q=node/1066> [in Ukrainian].
7. Nelson, Richard R. and Winter, Sidney G. (2002), Evolutionay teoriy ekonomicheckikh izmenenii [An evolutionary theory of economic change]. Moskva: Delo [Russian].
8. Pachaver B.Y. (2013). Konchetrachii ta efekktivnist silskoho gospodarstva [The concentration and the efficiency of agriculture]. Ekonomika APK — Economics agribusiness, 1, 16—23 [in Ukrainian].
9. Sylcke gospodarstvo Ukrainian (2012). Statistichnii zbirnik. [Agriculture of Ukraine (ctatystychnyy collection)]. Kyiv: Dergstat Ukrainian [in Ukrainian].
10. Tivonchuk, C.O. and Tivonchuk, Y.O. (2013), Organizatiyno-ekonomitchnyy mehanizm aktivizathiy innovatchiynogo rozvitky agroprodovol'tchogo kompleksu Ukrainy v rinkovyh umovah (konstheptyalni ta metodichni pologenniy) [Organizational-economic mechanism of activation of innovative agri-food sector of Ukraine in market conditions (conceptual and methodological position)]. Ekonomika APK — Economics agribusiness, 7, 98—105 [in Ukrainian].
11. Borodina, O.M. Geech, V. M. and Gutorov, A.O. (2012), Ukrainckay model agrarnogo rozvitky ta ii sothioekonomitchna pereorientasiy: nayk. don. [Ukrainian model of agricultural development and its socio-economic reorientation: research report]. Kyiv: NAN Ukrainian [in Ukrainian].
12. Fedulova, L. (2013), Inovatchiynyi rozvitok: evolutchiy poglydiv ta problem sythasnoho ysvidomleniy [Innovative development: the evolution of attitudes and awareness of the problems of modern]. Ekonomichna teoria — Economic theory, 2, 28—45 [in Ukrainian].
13. Shybravska, O.B. and Prokopenko, K.O. (2013), Percpektivy modernizathii agrarnogo sektory Ukrainy [Prospects for the modernization of the agricultural sector of Ukraine]. Ekonomika Ukrainy — Economy of Ukraine, 8, 64—76 [in Ukrainian].
14. Shumpeter, J. (1992), Teoria ekonomicheckoho razvitia [Theory of economic development]. Moskva: Progres [Russian].
15. Mensch, G. (1981), Changing Capital Values and the Prosperity to Innovate. Futures, 4, 28.
16. Nelson, R. (1993), National Innovation Systems. A Comperative Analysis. Oxford: Oxford University Press. *Стаття надійшла до редакції 04.03.2014 р.*